

יוסף (ג'ו) בוקסנבאום

(1906-1991)

1906 - בן נולד למשפחת בוקסנבאום בפולין - יוסף שמו

1919 - המשפחה מהגרת לארה"ב

1929 - ג'ו מנהל המכירות של המפעל המשפחתי

1942 - מתגייס לצי האמריקאי

1946 - מתנדב למוסד לעליה ב'

1948 - עולה עם רעייתו לישראל ומתנדב לשרת במשהב"ט

1949 - נכנס לעסקים פרטיים במסחר ובתעשייה

1952 - בן נולד לפרל וג'ו בהרצליה - צבי שמו

1966 - מייסד את מפעל ההרכבה לרכב - הגדול בארץ

1991 - נפטר בירושלים

יוסף בוקסנבאום
בשנות ה-70

יוסף בוקסנבאום
בשנות ה-40

קצין בצבא ארה"ב, מפעילי עלייה ב', ממקימי
משרד הבטחון תעשיין ישראלי-מחלוצי תעשיית
הרכב בישראל, ממקימי תעשיית הלבידים
ותעשיית הגומי בארץ.

קורות חייו:

1. שנותיו הראשונות בפולין וארה"ב
2. פעילותו הציונית
3. מלחמת העולם השנייה
4. עליה ב' באירופה ובארה"ב
5. רכש ספינות ואניות להעלאת פליטי השואה ארצה
6. משרד הביטחון
7. פעילותו העסקית
8. תעשיין ויבואן
9. הקמת מפעל ייצור רכב בנצרת עילית
10. קרן בוקסנבאום-נטע
11. פעילות ציבורית

איור של כנר העיר בז'אמושץ

1. שנותיו הראשונות

ג'ו נולד בשנת 1906 כאחד מ-6 ילדים שנולדו להוריו טובה וחיים צבי, בעיר ז'אמושץ Zamosc שבחבל לובלין במזרח פולין, (שהיתה חלק מהאימפריה הרוסית), סמוך לגבול עם אוקראינה ונשלח כילד ללמוד ב"חדר". בתחילת מלחמת העולם הראשונה שבמסגרתה נכבשה העיר ע"י הצבא האוסטרי, נכבשה העיר מחדש ע"י הרוסים והחיילים ה"קוזקים" האשימו את יהודי העיר בסיוע לאויב, שרפו את בתי העץ של הגטו היהודי שכללו גם הרג ורצח. בהתערבותו של הגנרל הרוסי פוגלוב נמנעה הוצאתם להורג של כל יהודי העיר. בתום המלחמה כשקיבלה פולין את עצמאותה בשנת 1918, התמרדו קבוצות פועלים כנגד השלטון המקומי החדש ויחידות צבא פולניות שנשלחו לדכא את המהומות, ערכו פוגרום ביהודי העיר שכללו רצח וביזה. בזכות כומר מקומי ניצלה המשפחה מהוצאה להורג על ידי הפרעים. אבי המשפחה החליט להגר לארה"ב וכולם עזבו את העיר לכיוון הבירה ורשה. בשנת 1919 הגיעה המשפחה לניו יורק בסיועו של הבן הבכור, סידיני, שהיגר לארה"ב עוד לפני המלחמה. למרות כל הקשיים של קליטה והתארגנות הצליחה המשפחה להשתלב בעסקי הבן, שהקים מפעל בדים לייצור וילונות וכיסויי מיטה בשם Fineart במנהטן. את בר המצווה שלו חגג ג'ו בניו יורק, את לימודיו המשיך בישיבת "פלטבוש" (Flatbush) בברוקלין וסיים בהצלחה את לימודיו באוניברסיטת קולומביה. החל משנת 1929 ועד גיוסו לצבא, שימש ג'ו כמנהל מכירות של המפעל המשפחתי ואף הצליח להשיג בשנת המשבר של 29, הזמנה מכולבו הענק "Macys" שתרמה רבות להמשך פעילותו.

2. פעילותו הציונית

ג'ו היה פעיל בהסתדרות הציונית האמריקאית החל משנת 1929 ובאחד הימים נפגש עם פרל (פנינה) שליחת ארגון ה"בונים" שהגיעה מקנדה ושהייתה חברת גרעין ההכשרה שעתידיה הייתה לעלות ולהתיישב בקיבוץ כפר בלום. בשנת 1938 נישאו בניו יורק והקדישו חייהם למפעל הציוני. את ביקורו הראשון בארץ מטעם ההסתדרות הציונית עשה ג'ו בשנת 1931 ופגש על האנייה את ח.נ. ביאליק ואת מארק שאגאל שנשאר ידידו עד מות הצייר. ביקור שני ערך ג'ו בארץ יחד עם רעייתו בחודש אוגוסט 1946, זאת לפי הזמנת ההסתדרות החקלאים.

3. מלחמת העולם השנייה

ציונים אמריקאים רבים, פעילי ההסתדרות הציונית וגם ג'ו למרות גילו, התגייסו לצבא האמריקאי וגו' נשלח מטעם הצי לטפל במיליוני טון של משלוחי האספקה, אמצעי תובלה ולוחמים שהועמסו על אניות בנמל של Newport News בוורג'יניה שהפך ברבות הימים לאחד מגדולי הנמלים בעולם. בתום המלחמה השתחרר **ג'ו בוקסנבאום** מהצבא בדרגת קפטן (סרן), תעודת הקצין שלו מוצגת במוזיאון הלוחם היהודי שהוקמה בטרון.

4. עליה ב' באירופה ובארה"ב

בתום המלחמה גויס ג'ו ע"י שליחי ההגנה למשלחת הרכש וצורף למוסד לעליה ב'. בשנת 1946 נשלח במסגרת תפקידו לאירופה ושם פיקד אישית על מבצע הברחת יהודים ניצולי שואה מסלובקיה. בנמל סבונה באיטליה עלה ג'ו על האנייה **"אשיהו ווג'וד"** ונפגש עם הצוות האמריקאי. משם המשיך לצרפת ונפגש עם פעילים נוספים ובראשם לובה אליאב שהיה מיועד לפקד על אניית המעפילים חיים ארלוזורוב שרכש ג'ו. באותה שנה, באחד הימים במסעדה פריסאית, פגש ג'ו את דוד בן גוריון ועמו כמה מבכירי היישוב - אליעזר קפלן, משה סנה ועוד והתפתח ייחוס בו תמך בן גוריון בדעה שעדיף להעלות ניצולים באניות קטנות שתוכלנה להסתנן מבעד להסגר הימי הבריטי. ג'ו לא קיבל את עמדתו וגם לא נבהל מצעקותיו ובסופו של דבר הגיעו הפליטים באניות גדולות יחסית.

5. רכש ספינות ואניות

כיד ימינו של זאב (דני) שינד שהיה אחראי על שלוחת המוסד לעליה ב' בצפון ובדרום אמריקה, סייע לו ג'ו בידע שרכש בתחום העסקי והכלכלי, טיפל בחיפוש אניות, עזר בבירוקרטיה המקומית, בנקאים ובנקאות, כולל הקמת חברות קש אמריקאיות, בראשי תיבות ייחודיים שסימנו במילות גנאי את המאבק בבריטים: **FB Shipping Company [FB-Fuck (the) British]**. בנוסף עסק ג'ו בהכנת אניות רכש לשייט באוקיינוס (עקב ניסיונו בצי), ביקר על סיפוני האניות בעת ביצוע השיפוצים, עסק בבחירת מתנדבים וגיוסם, דאג לרכישת נשק ממקסיקו ולרכש מטוסים מצ'כיה. אניות המעפילים שנתפסו ע"י הבריטים הוחרמו ולכן הוחלט במקום חכירה לרכוש אניות להעלאת שארית הפליטה. רשימת האניות כוללת בין היתר את **"אשיהו ווג'וד"** שהייתה בשרות הצי הקנדי, **חיים ארלוזורוב** שהייתה בשרות משמר החופים האמריקאי. **עצמאות וקוממיות** (קיבוץ גלויות) מדרום אמריקה שהיו אניות משא להובלת פרי. וגולת הכותרת אניית ההגנה **1947 אקסודוס**, יציאת אירופה תש"ז. את ניסיונו הרב, רכש ג'ו בעת שירותו בצי ובמיוחד לאחר כיבוש נורמנדי, הקמת והפעלת נמלי צבא ארה"ב באירופה ובמזרח הרחוק - ותרם את ידיעותיו והכשרתו לפעילות המוסד לעליה ב'. בשנת 1947 בהיותו עדיין בארה"ב קבל הצעה להצטרף לחברת הספנות של ONASSIS - וסירב.

6. משרד הביטחון

עם עלייתם ארצה של פרל (פנינה) וג'ו **בוקסנבאום** הם השתכנו בתל אביב בשיכון הקצינים ובשנת 1951 עברו להרצליה פיתוח וכעבור שנה נולד בנם צבי שנקרא על שם סבו. ג'ו היה בין המניחים את היסודות להקמת משרד הביטחון כאשר דוד בן גוריון מינה אותו לעוזרו כראש אגף האספקה ללא שכר, ואת שמעון פרס מינה כעוזרו לנושא הצבא. במסגרת עבודתו עזר ג'ו לשכנע את דוד בן גוריון להקים מרכז רפואי על שטח המחנה הצבאי הבריטי בתל ליטווינסקי, והיה שותף בפעילות להקמת ביה"ח על שם "שיבא", היא תל השומר של היום.

7. פעילותו העסקית

בשנותיו הראשונות עסק ג'ו ביבוא של חלפים לצבא עבור משאיות דודג', מלגזות Yale שנרכשו במסגרת השילומים מגרמניה לענף פרי ההדר בארץ שהיה אז בחיתוליו, מוניות דיזל DESOTO ומשאיות Dodge מארצות הברית. בחודש מאי 1949 (היום לפני 70 שנה) ייסד ג'ו את חברת "מכשירי תנועה" שהתמקמה בת"א לאחר שהצליח לחתום עם חברת "קרייזלר" על הסכם לשמש כנציגה בארץ. ג'ו סרב להצעתו של שר התחבורה דאז, דוד רמז להקים את חברת התעופה הלאומית של ישראל. יבוא מכונות החל באישור הממשלה רק ב-1960 וכלי הרכב הראשונים היו Simca מצרפת ואחריהם קרייזלר צרפת

וארה"ב. יבוא כלי רכב מתוצרת פורד החל בשנת 1972 כאשר ג'ו רכש את עסקי היבואן בארץ ונמשך למעלה מ- 25 שנה.

נפתחו סוכנויות של Jaguar - Porsche.

ב-1983 נחתם חוזה עם Suzuki ביפן ע"י משלחת החברה בראשותו של צבי נטע שייבאה עד היום למעלה מ- 200 אלף כלי רכב משם. הסכמים נוספים ליבוא ארצה, נחתמו עם יצרני חלפים, צמיגים, ציוד חקלאי וצמה.

8. תעשיין

כאשר יצא לשוק הפרטי הקים את תע"ל - תעשיית עץ לבוד בשיתוף עם אליהו סחרוב וקיבוץ משמרות. הקים את תג"ל - תעשיות גומי לישראל, הוקם מפעל "ואקולאג" בעכו בשותפות עם משפחת גולן. בלחץ משרד האוצר רכש את מפעלי א. אילין והפך אותם ל"מתמר-תעשיות" (מתכת מרכזית). היה שותף להקמת חברת האניות "צים" וחבר מועצת המנהלים. היה ממקימי חברת הדלק "פז".

9. תעשיות רכב נצרת עילית

בלחצם של משרד הביטחון בראשות משה קשתי המנכ"ל, משרד ראש הממשלה והאוצר, שוכנע בוקסנבאום להקים מפעל לייצור והרכבת רכב בהסכמת חברת Chrysler ומאוחר יותר גם בהסכמת חברת Ford העולמית. הרעיון מאחורי הצעה זו של עמוס חורב היה, לספק לצבא רכב חדש ולמנוע הוצאות רבות על שיקום רכב מיושן מתקופת מלחמת העולם השנייה.

טדי קולק ידעו מתקופת המוסד לעליה ב', לחץ על ג'ו להקים את המפעל בירושלים אולם לבסוף המקום שנבחר היה בנצרת עילית מתוך הצורך להעסיק מאות עולים חדשים בתעשייה ולצרף גם בני מעוטם מהסביבה לעבודה משותפת עם היהודים.

אבן הפינה הונחה בשנת 1965 וכעבור שנה נמסרו 10 כלי הרכב הראשונים לצה"ל בנוכחות ראש הממשלה ובכירים נוספים. כלי רכב של תע"ר כבר השתתפו במלחמת ששת הימים.

במשך 50 שנה יצאו מהמפעל כ-90 אלף כלי רכב לייצוא ולשוק המקומי וכללו משאיות, ג'יפים, נגים (קומנדקארים), רכב נוסעים פרטי ומסחרי.

ב-1973 בעיצומה של מלחמת יום הכיפורים נקרא ג'ו לפגישה עם פנחס ספיר שר האוצר ונתבקש לשכנע את חברת Ford לייבא ארצה ביבוא חירום 600 משאיות לשימוש הצבא. לבקשתו של ג'ו ובהתערבותו האישית של הנרי פורד השני - הייבוא אושר.

"תעשיות רכב" היה המפעל היחיד בעולם שהרכיב בו זמנית כלי רכב של קרייזלר ושל פורד. (אותם רצו לקבל המתחרים).

10. קרן בוקסנבאום - נטע

כסוציאליסט באידיאולוגיה שלו החליט ג'ו לתרום לקהילה בדרכו שלו והקים קרן צדקה בשם קרן בוקסנבאום התורמת מחצית מרווחי הקבוצה, מיליוני שקלים בשנה, בעיקר לאוכלוסיות מיוחדות, לבריאות, לרפואה ולרווחה.

11. פעילות ציבורית

בשיתוף פעולה עם פרופסור חיים שיבא, עזר בוקסנבאום להקים את בית החולים בתל השומר ותרם לו רבות. ובנוסף הקים את "קרן שיבא למחקר רפואי" הפועל עד היום.

הצטרף לידידו טדי קולק בהקמת מוזיאון ישראל והיה מגדולי התורמים לו. כיהן בהנהלת המוזיאון שנים רבות. לבקשת המורשת לאתרים בישראל, תרם בנו צבי נטע באמצעות קרן בוקסנבאום-נטע, להבאת דגם ספינת מעפילים ולהציבה במוזיאון ההעפלה בעתלית - לציון תרומתו של ג'ו בוקסנבאום למבצע ההעפלה ופעילותו כמתנדב במוסד לעליה ב' בארה"ב.

בוקסנבאום הוכתר כ"קיר ירושלים" והיה ממקימי יד יצחק בן צבי וחבר הנהלתה, סייע בהקמת הטכניון בחיפה ומכון ויצמן ברחובות. הקים את קרן בוקסנבאום - נטע כאמור. על שמו של ג'ו בוקסנבאום נקראו רחובות בתל אביב (שם שוכן מטה תאגיד השידור הישראלי) ובנצרת (שם שוכן מפעל "תעשיות רכב בע"מ").

ילדי פולין לומדים ב"חדר"

ג'ו בתלבושת בית ספר בז'אמושץ

כשניים וחצי מליון יהודים ממזרח אירופה היגרו לאמריקה בשלהי המאה שעברה ובראשית המאה הזאת. הם הגיעו כאניות עמוסות והתנסו בהליכי הגירה נוקשים ומכזיבים. רבים מהם התיישבו באזור הדרומי-מזרחי של העיר ניו-יורק והשתילו שם את אורח החיים של השטעטל המזרח-אירופי. הם עבדו כזכנים כרוכלים וכחייטים. הם חיו בסביבה יהודית, שפתם היתה יידיש, הם הקימו ארגונים עצמאיים לפי ארצות מוצאם ובנו בתי-כנסת משלהם.

רובע יהודי במנהטן

המוסד לעליה ב' שלוחת ארצות הברית

The Jews Secret Fleet

הקדמה

בסיומה של מלחמת העולם השנייה החליטו ראשי היישוב בארץ להגביר את הפעילות של הצלת יהודים שהתחילה בשנות ה-30 מארצות המזרח ולפעול להעביר את ניצולי מחנות ההשמדה באירופה שנשארו בחיים בדרך לא לגאלית לארץ.

1945-1947

בשנים אלה התנדבו עשרות פעילים מכל שכבות הציבור בארץ, עירוניים, חברי מושבים וקיבוצים יוצאי ההגנה וארגונים נוספים, פעילי פלמ"ח ופלי"ם לשמש כגשר להבאת יהודים מכל קצווי הגלוב-לארץ. אליהם הצטרפו מתנדבים רבים מכל הארצות ובמיוחד מארה"ב וקנדה, בהם היו קהילות יהודיות פעילות ותומכות ברעיון הציוני להביא יהודים ארצה.

אניות מעפילים

עד להכרזת עצמאות ישראל ביום 15 למאי 1948 נשלחו 65 ספינות ואניות שאורגנו ע"י המוסד לעליה ב', חלקן עם כמה מאות עולים והגדולות באלפים. האנייה **אקסודוס** נשאה עליה 4,500 פליטים והאניות **עצמאות וקוממיות (קיבוץ גלויות)** העלו 7,500 מעפילים מרומניה כל אחת. מספרים מדהימים באותם הימים. 9 מתוך 10 אניות שנרכשו ע"י משלחת עליה ב' בארה"ב, כמעט בכולן היה **ג'וז' בוקסנבאום** מעורב אישית (ראה רשימת אניות ועולים מצורפת). חלקן לפני שנרכשו היו להובלת פרי, משא כללי ועוד. חלק מהן היו ספינות קרב לשעבר של הצי האמריקאי והצי הקנדי שהפכו עם סיום תפקידן כספינות מעפילים, להיות הבסיס לחיל הים הישראלי בעת הקמת המדינה.

רשימת אניות המעפילים שנרכשו בארה"ב ונשלחו לאירופה:

These are the Aliyah Bet ships and their dates of voyage

Name	Passengers	Arrival Date
Norsyd/Hagana	2,670	July 1946
Beauharnois/Wedgewood	1,250	July 1946
Ulua/Chaim Arlosoroff	1,398	February 1947
Abril/Ben Hecht	599	March 1947
Tradewinds/Hatikva (Hope)	1,422	May 1947
President Warfield/Exodus	4,493	July 1947
Paducah/Geula (Redemption)	1,385	October 1947
Northland/Jewish State	2,664	October 1947
Pan York/Ingathering of Exiles	7,557	December 1947
Pan Crescent/Independence	7,612	December 1947

מתוך ראיון עם ג'ו בוקסנבאום בשנת 1985:

אחת העסקאות הראשונות של ג'ו, לבקשתו של זאב שינד, הייתה רכישת שתי אניות של הצי הקנדי שנרכשו כגרנטאות למטרות מסחר ע"י סוחר יהלומים יהודי מניו יורק, עגנו בארה"ב לאחר שהועברו מקנדה.

בביקור במשרדו בבניין Empire State בניו יורק שאל אותם הסוחר:

"מי אתם?"

וזאב ענה

"היהודים".

המכירה בוצעה מיד, המחיר ירד וסוחר היהלומים שמח להפטר מסחורה אותה לא ידע למכור.

שתי "קורבטות" אלה שהוסבו לאניות מעפילים נקראו בצי הקנדי

Norsyd ו- Beauharnais ובעליה ב' נקראו "יאשיהו ווג'וד" ו"ההגנה".

עם הקמת המדינה צורפו לחיל הים ונקראו ק-18 ו- ק-20.

שמואל זימורי "Sam the Banana Man", יהודי חם ותורם גדול

סיפור הפאנים

שתי האניות Pan Crescent ו- Pan York ששימשו בעיקר להובלת בננות היו גדולות במיוחד והפליגו תחת דגל פנמה במשימה להעלות 15,000 פליטים בעיקר מרומניה.

בין האישים שנסעו לניו אורלינס לחתום על הרכישה היה ג'ו בוקסנבאום שנפגש עם שמואל זימורי, יהודי יוצא בריה"מ שהיה בעל חברה ענקית להובלת פרי.

בספרו כתב הנשיא חיים וייצמן על קשרי הידידות האישיים עם שמואל (Samuel Zemurray) ועל תרומתו הכספית לישוב בארץ. (ראה פרק נפרד על שמואל זימורי).

ויצמן ביקש שיפנה לשלטונות הונדורס לבל יצביעו נגד הקמת מדינת ישראל בעצרת האו"ם בשנת 1947. הונדורס נמנעה!

לאחר שהפליגו האניות בכיוון לארץ ובהיותן עמוסות בנשים ותינוקות, סוכם עם הבריטים למנוע התנגשויות בלב ים והן הפליגו ישירות לקפריסין.

אוניית המעפילים "קיבוץ גלויות" (קוממיות), לשעבר Pan-York, נמל חיפה 1947

אוניית המעפילים "עצמאות" (Pan-Crescent), מרסיי 1947

הקדשה

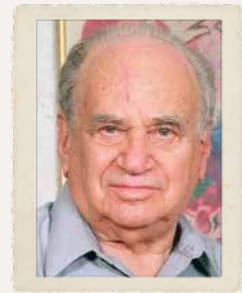
פרק זה מוקדש למתנדב המוסד לעליה ב' בניו-יורק **יוסף (ג'ו) בוקסנבאום**. סיפורו המדהים והמרתק של אחד האישים שתרם למדינה שבדרך, מזמנו ומכספו ואת הידע והניסיון שרכש בארה"ב מאז היגר לשם כשהוא בן 13. כשנסתיימה המלחמה השתחרר ג'ו מהצי האמריקאי בדרגת קפטן (סרן) שעסק בעיקר בהובלה ימית של אספקה וחייילים מנמל Newport News בוורג'יניה לאירופה. שליח המוסד שניהל את הפעילות בארה"ב היה זאב (דני) שינד מקיבוץ אילת השחר והוא היה זה שגייס את ג'ו לשמש לו כיד ימינו בכל הקשור לרכש, הצטיידות, הכנות להפלגה והתמודדות עם עורכי דין, בנקים ובנקאים.

זאב שינד
בכינויו המחתרתי דני,
ראש המוסד לעלייה ב' בארה"ב

יוסף (ג'ו) בוקסנבאום
על סיפון Josiah Wedgwood
איטליה 1946

לובה אליאב
מפקד האנייה,
"חיים ארלזורוב"

אוניית חיל הים ק-18 שמרה את הכינוי "ווג'וד"
מקושטת לכבוד יום העצמאות, 1949

"חיים ארלזורוב" על שרטון בחוף
בת גלים, חיפה, 1947

דגם של אוניית מעפילים שהוצבה
במוזיאון ההעפלה בעתלית
בסיוע קרן בוקסנבאום-נטע

1946 - ג'ו מבקר באירופה
בשליחות עליה ב'